

Swarzędzki alfabet historyczny Antoniego Kobzy

Polacy i Niemcy, szlachta i włościanie. Ziemia swarzędzka

Generał Ludendorff (1833-1906) wnukiem polskiej szlachcianki

Fragment dworu po I wojnie światowej, rozbudowanego przez Ignacego Sarrazina. Znak X nad oknem przy werandzie wskazuje pokój pierwotnego dworu, w którym urodził się Erich (wg: Perry Pierik, *Erich Ludendorff. Biografie*, Soesterberg, Nederland 2017).

Rodzina Ludendorffów znana była już w XVII wieku jako rodzina kupców i właścicieli statków handlowych. Wilhelm Ludendorff (ojciec znanego generała Ericha) przedstawiciel drobnomieszczaństwa, był osobą zamożną. Na dużą skalę zajmował się produkcją wódek i likierów we własnej fabryce „Ludendorffs Rum und Destillationsfabrik”.¹ Jako oficer kawalerii brał udział w wojnach z Austrią (1866) oraz Francją (1870-1871) i dosłużył się stopnia rotmistrza. Przez całe swoje życie przejawiał bezgraniczną i bezkrytyczną miłość do rodziny panującej w Prusach, a potem w cesarstwie niemieckim. Między innymi postawa ojca miała wpływ na ukształtowanie się charakteru i osobowości Eryka. Po śmierci ojca, Wilhelm stał się jeszcze bardziej majątny i jakiś czas potem, postanowił zająć się rolnictwem, kupując majątek ziemski.

Prawdopodobnie, decyzja o zakupie folwarku przyspieszona została faktem poznania Klary v. Tempelhoff (1841-1914) - przedstawicielki prominentnej niemieckiej szlachty. Jej rodzina była właścicielem dużego majątku ziemskiego, „Dąbrówka” w Wielkopolsce (obecnie gmina Dopiewo)

oraz akcji na giełdzie wielu (zapewne nie tylko) niemieckich fabryk i przedsiębiorstw. Rodowa siedziba v. Tempelhoffów położona była w prestiżowej dzielnicy Berlina - Gendarmenmarkt. Klara imponowała Wilhelmowi urodą, szlacheckim pochodzeniem i majątkiem rodziców.

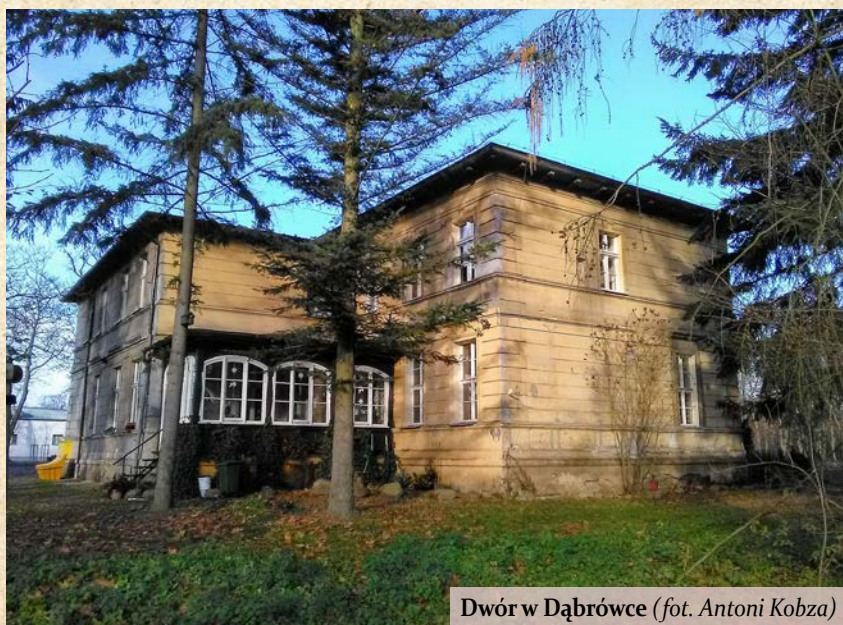
Była to wnuczka Stefana Dziembowskiego i Wilhelminy z domu Unruh - a więc bab-

W tym cyklu artykułów przybliżających naszą historię, autor - Pan Antoni Kobza - przedstawia fragmenty swej najnowszej książki, w której opowiada Państwu o dawnych mieszkańcach ziemi swarzędzkiej. Jest to rzecz nie tylko dla regionalistów, ale także dla czytelników zainteresowanych genealogią i dziejami własnej rodziny. Przedstawiamy także kolejne fragmenty rozdziału, w którym czytelnik może odszukać własnych przodków żyjących na ziemi swarzędzkiej w XIX wieku. W wykazie mieszkańców, obok każdego nazwiska znajdują się daty publikacji źródeł wspominających daną osobę.

Książkę można nabyć za pośrednictwem biblioteki na os. Czwartaków, Swarzędzkiego Centrum Historii i Sztuki i bezpośrednio od autora (e-mail: terant2002@wp.pl) Polecamy!

ka przyszłego generała Ericha Ludendorffa była Polką! Początkowo, jeszcze w Berlinie, Ludendorff starał się rozwijać kontakty z rodziną v. Tempelhoff choć bez widoków na powodzenie.

Postrzegano go jako prowincjusza nawet po zakupie Kruszewni mającej prestiżowy status „dóbr rycerskich”. Wytykano mu fakt, że osobiście zajął się prowadzeniem gospodarstwa rolnego, a nie zlecił tego zarządcy majątku lub nie wydzierżawił go, jak

Dwór w Dąbrówce (fot. Antoni Kobza)

¹ Perry Perik, *Erich Ludendorff. Biografie*, Soesterberg, 2017, Nederland, s. 23.

Erich Ludendorff syn Wilhelma i Klary (z domu Dziembowska)
wg: Perry Pierik, Erich...

to było w zwyczaju ówczesnej, zamożnej szlachty. Ewentualny związek Wilhelma i Klary postrzegano jako mezalians, choć nie komentowano tego głośno.

Niezbyt serio traktowany Wilhelm stał się poważnym kandydatem do ręki Klary po tym, jak jej ojciec Fryderyk v. Tempelhoff stracił większość swojego majątku na giełdzie. W jego rękach pozostał tylko majątek ziemski, który choć nie mały (około 1000 ha), nie dawał gwarancji korzystnych ożenków pozostałym córkom. Klara bowiem miała jeszcze pięć siostr!

Trudno dziś dociec, czy Wilhelm spotykał się z przejawami lekceważenia ze strony członków rodziny Klary. Ostatecznie, szlachectwo Tempelhoffów nie miało starej daty ponieważ ich przodek otrzymał szlachectwo dopiero w 1784 r.² Niektórzy jednak zauważali, że Klara Ludendorff nawet po ślubie, najchętniej przebywała w obszernym dwo-

rze w Dąbrowce, a nie w skromnym dworku w Kruszwini. Faktem jest, że ich syn Erich, w drogich szkołach, które kończył, spotykał się z kąśliwymi uwagami na temat swojego (niskiego) pochodzenia. Wielkie ambicje przyszłego generała, które kształtowały jego błyskotliwą karierę, wzięły się między innymi z doświadczenia upokorzeń ze strony szlachetnie urodzonych rówieśników i szkolnych kolegów.

Biorąc pod uwagę ilość potomstwa Wilhelma i Klary (dwie córki i czterech synów) oraz treść pamiętników Ericha Ludendorffa³ należy sądzić, że było to przykładne i kochające się małżeństwo. Tak zapamiętał rodziców Erich, który pisał, że lata spędzone z rodzicami i rodzeństwem we dworze w Kruszwini, należą do najpiękniejszych w jego życiu.

Dworek Ludendorffów z 1865 r.
(wg Perry Pierik, Erich...)

* * *

Wykaz (fragmenty) mieszkańców ziemi swarzędzkiej (bez miasta Swarzędza), wymienionych w opracowaniach i źródłach z XIX wieku

Uwaga: Daty roczne w nawiasie kwadratowym umieszczone obok danej osoby, są datami publikacji źródeł lub opracowań zawierających nazwisko tej osoby. W przypadku niektórych osób przytoczone są opracowania

³ Znana jest późniejsza błyskotliwa kariera Ericha Ludendorffa. W czasie I wojny światowej (1914-1918) był po v. Hindenburgu, drugą postacią w dowództwie armii cesarstwa niemieckiego. Jego poglądy na sposób prowadzenia działań wojennych wymierzonych głównie w ludność cywilną wrogiego państwa, rażą bezwzględnością i nie zjednują mu cienia sympatii.

wydane w XX wieku. Wykaz nie uwzględnia ksiąg prowadzonych przez biura parafialne oraz ksiąg urzędów stanu cywilnego.

...

9. Karłowice

B

» Berka Aleksander, nadinspektor gospodarczy [1891];

...

F

» Fiedler, inspektor gospodarczy w folwarku [1860];

» Frąckowiak Stanisława [1890]; ...

G

» Grammes Gottlieb Samuel (Ludwikowo) [1893];

» Gramowski Albert, zarządca lasu (Ludwikowo)

» Grocke Ernst, nadinspektor gospodarczy [1891, 1892];...

...

K

» Kriest, inspektor gospodarczy [1871];

» Krause Adolf, inspektor gospodarczy folwarku w Milnie [1892].

...

M ...

» Malczewski Michał, czeladnik stelmachowski [1871].

N ...

» Neuman Albert, zarządca [1883, 1890].

...

S

» Schindowski, inspektor gospodarczy [1860, 1861];

» Sieg, zarządca [1873];

» Skalecki Wojciech, robotnik [1892];

10. Katarzynki

...

D

» Dudziński Michał, gospodarz [1837, 1847], Katarzyna, żona z d. Kruszczyńska, dzieci: Franciszka, Jakub, Kazimierz, Mateusz, Stefan;

» Lieske Adam Johann, gospodarz [1840, 1847];

» Lipski Józef, rotmistrz, właściciel Katarzynek (i całego majątku Uzarzewo) [1837, 1948].

...

N

» Nierenberg Gottlob, gospodarz [1837, 1847], Anna Maria, żona z d. Klatt, dzieci: Johann Herman, Paulina Fryderyka, Peter, Wilhelm Friedrich;

...

P ...

» Pitt Andreas, gospodarz.

² Ślub Wilhelma Ludendorffa i Klary v. Tempelhoff odbył się w 1864 roku, a więc byli nobilitowani nie tak dawno, bo 78 lat wcześniej. Szlachectwo otrzymał Georg Friedrich Ludwig Tempelhoff z rąk króla pruskiego Fryderyka Wielkiego za wybitne zasługi dla państwa pruskiego. Był wybitnym uczonym matematykiem i autorem swego rodzaju podręcznika do nauki algebry, oficer a później generał, członek Pruskiej Akademii Nauk i Pruskiej Akademii Sztuki, od 1805 r. generalny inspektor wszystkich wojskowych instytucji oświatowych w Prusach.